

Funded by
the European Union

Европско движење Северна Македонија
European Movement North Macedonia

SFPA
Slovak Foreign Policy Association

НАЦИОНАЛНА КОНВЕНЦИЈА ЗА ЕВРОПСКА УНИЈА ВО РЕПУБЛИКА СЕВЕРНАМАКЕДОНИЈА (НКЕУ-МК)

„РУРАЛНИОТ РАЗВОЈ И МОЖНОСТИТЕ НА МЛАДИТЕ ЗА ПРЕТПРИЕМНИШТВО“

13 СЕСИЈА НА РАБОТНА ГРУПА 1
ЗЕМЈОДЕЛСТВО И РУРАЛЕН РАЗВОЈ
ПОГЛАВЈЕ 11

На 25 септември 2025 година, се одржа 13-тата сесија на Работната група 1 – Земјоделство и рурален развој (Поглавје 11) во рамките на Националната конвенција за Европската Унија во Северна Македонија (НКЕУ-МК). На сесијата се собраа македонски и словачки експерти, млади земјоделци, академици и претставници на граѓанскиот сектор за да дискутираат на тема „Рурален развој и можности за младите во претприемништвото“. Учесниците се согласија дека младите луѓе остануваат клучна, но недоволно искористена сила во руралната трансформација, додека миграцијата, ограничениот пристап до финансии и слабата инфраструктура продолжуваат да ја загрозуваат иднината на земјоделството.

Милева ЃУРОВСКА

национален координатор на
НКЕУ-МК, професор на
Филозофски факултет, УКИМ -
Скопје, претседателка на
Европско движење;

Ивета ХРИЦОВА

амбасадорка на Р. Словачка во
Р. Северна Македонија

На 13-тата сесија на Работната група 1 за земјоделство и рурален развој, професорката Милева Ѓуровска ја истакна важноста на зајакнувањето на руралната младина, дијалогот и континуитетот во процесот на интеграција во ЕУ. Таа ја нагласи инклузивноста и стабилноста на работните групи на НКЕУ-МК, кои продолжуваат да привлекуваат нови учесници и да го поттикнуваат демократскиот дијалог. Поддржана од словачкото Министерство за земјоделство, работната група подготви четири тома експертски препораки, зајакнати преку соработка со словачки експерти како Ивана Улична, кои ги споделуваат најдобрите практики на ЕУ во руралниот развој.

Фокусирајќи се на темата за рурален развој и младинско претприемништво, Ѓуровска дискутираше за социолошките предизвици на генерациската промена, забележувајќи дека младите сè повеќе бараат алтернативи за традиционалното земјоделство. Таа повика на политики што ги интегрираат иновациите, образованието и можностите за да го направат руралниот живот по-привлечен. Признавајќи дека овие предизвици се поизразени во земјите кандидати, таа ја наведе Заедничката земјоделска политика на ЕУ како модел за ревитализација на руралните економии. Нагласувајќи ја надпартиската природа на НКЕУ-МК, Ѓуровска ја опиша како простор за инклузија и професионален дијалог, кој обединува над 3.000 учесници во текот на 67 сесии. Таа заклучи благодарнувајќи им се на словачките партнери и ја претстави Ивета Хрицова, новата словачка амбасадорка и поддржувач на патот на Северна Македонија кон ЕУ.

Ивета Хрицова, амбасадорка на Словачката Република во Северна Македонија, ја потврди непоколебливата поддршка на Словачка за пристапувањето на земјата во ЕУ и нејзините напори за модернизација на земјоделството преку младинското претприемништво.

Амбасадорката Хрицова одржа срдечно и фокусирано обраќање во кое ја истакна важноста на земјоделството како економски столб и културна основа на Северна Македонија. Таа нагласи дека усогласувањето на земјоделските политики со стандардите на ЕУ не е само бирократска обврска, туку трансформативна можност. „Тоа е вистинска можност за вашата земја за одржлив раст, модернизација и конкурентност“, рече таа.

Повикувајќи се на сопственото искуство на Словачка како поранешен кандидат за ЕУ, Хрицова истакна дека нејзината земја ги разбира и предизвиците и можностите на процесот на интеграција. Оваа перспектива, објасни таа, е она што ја поттикнува Словачка активно да учествува во Националната конвенција за Европската Унија (НКЕУ-МК), не само преку финансиска поддршка, туку и преку споделување на експертско знаење.

Амбасадорката истакна дека младите луѓе се движечката сила на руралните заедници, дејствувајќи како катализатори за иновации и обнова. Нивното зајакнување, рече таа, е клучно за изградба на отпорни економии и енергични општества. „Преку зајакнување на младите земјоделци и претприемачи, можеме да помогнеме во поттикнувањето на руралните економии кои создаваат работни места, ги подобруваат условите за живот и придонесуваат за социјална кохезија“, изјави таа.

Хрицова ја пофали НКЕУ-МК за посветувањето на оваа сесија на младинското претприемништво, истакнувајќи дека ваквите дискусии се од суштинско значење за идентификување на предизвиците, размена на искуства и обликување на практични препораки за политиките. Овие препораки, додаде таа, ќе и помогнат на Република Северна Македонија да развие средина во која младите претприемачи можат да напредуваат, придонесувајќи и за руралниот развој и за целите на европската интеграција.

Таа, исто така, ја најави континуираната посветеност на Словачка на заедничките иницијативи насочени кон зајакнување на руралната инфраструктура, подобрување на земјоделското образование и поддршка на претприемништвото предводено од младите. „Остануваме посветени на продолжување на ова многу блиско партнерство со вашата убава земја“, рече таа.

Завршувајќи со лична нота, амбасадорката Хрицова изрази воодушевување од посветеноста покажана од македонските експерти, земјоделци и млади иноватори. „Преку нашата соработка“, рече таа, „ќе го попlochиме патот кон просперитетна, одржлива иднина за оваа земја и нејзините рурални заедници“.

Александра МАРТИНОВСКА СТОЈЧЕСКА

координаторка на Работната група 1, професорка, Факултет за земјоделски науки и храна, Институт за агроекономија, УКИМ - Скопје;

Професорката Александра Мартиновска-Стојческа, координатор на работната група и професор на Факултетот за земјоделски науки и храна при УКИМ, ја започна дискусијата со тон исполнет со оптимизам и итност.

„Оваа тема е емотивна“, започна таа. „Бидејќи, како би изгледал секторот без младите луѓе, без иднината?“ Нејзините зборови одекнаа во просторијата полна со експерти, земјоделци, студенти и креатори на политики, собрани да дискутираат за руралниот развој и можностите за младите во претприемништвото.

Мартиновска-Стојческа ги потсети учесниците дека Националната конвенција за Европската Унија во Република Северна Македонија (НКЕУ-МК) е активна од 2017 година, поттикнувајќи отворен дијалог и креирање политики засновани на докази во повеќе области. Во текот на осум години и тринаесет сесии, работната група за земјоделство обработи прашања кои се движат од фондовите на ЕУ и акредитацијата, до климатските промени, Заедничката земјоделска политика (ЗЗП) и иновациите во системите на земјоделско знаење.

Како што се продлабочуваше искуството на групата, така растеше и препознавањето на заедничкиот предизвик: задржување на младите во руралните заедници. „Ова е можеби најважната тема што некогаш сме ја обработиле“, рече таа, нагласувајќи дека ангажманот на младите е во центарот на одржливоста на секторот.

Професорката потсети дека Визијата на ЕУ за руралните средини до 2040 година во своето јадро ги поставува младите, претприемништвото и дигитализацијата. Сепак, таа забележа дека овие исти приоритети се соочуваат со предизвиците на Западен Балкан – од бирократските пречки и ограничената профитабилност, до родовиот јаз и недостатокот на пристап до основните услуги.

„Со повеќе од 12% од земјоделските стопанства предводени од млади луѓе во ЕУ“, забележа таа, „нашиот регион се соочува со истите борби,

иако често под потешки услови.“ Таа најави дека долгоочекуваната Стратегија на ЕУ за генерациско обновување се очекува подоцна оваа година и ќе биде споделена со членовите на конвенцијата штом ќе биде објавена. Поради оваа причина, сесијата беше замислена да ги обедини експертите за политики и младите земјоделци, со цел дискусијата да ги одрази и анализите и реалното искуство. Првиот панел, објасни таа, ќе ги претстави наодите од сеопфатната студија за младинското претприемништво во Западен Балкан, по што ќе следуваат придонеси од самите млади производителите.

Мартиновска-Стојческа нагласи дека секоја сесија на НКЕУ-МК кулминира со препораки за политики, кои се доставуваат до националните институции и честопати влијаат врз реалното донесување одлуки. „Тие се сфаќаат сериозно“, рече таа. „А тоа е мерка за нашето влијание.“

Таа одвои момент да го поздравиле присуството на амбасадорката на Словачка, Ивета Хрицова, заблагодарувајќи ѝ се за партнерството и посакувајќи ѝ успех во нејзиниот мандат. Словачка, додаде таа, е клучен партнер во помагањето да се усогласат политиките за рурален развој на Северна Македонија со стандардите на ЕУ.

Нејзината завршна порака беше јасна: земјоделската иднина на земјата зависи од зајакнувањето на младите луѓе да ја предводат. „Не можевме да свикаме ваква сесија без да ги вклучиме младите“, рече таа. „Тие не се само тема на дискусија, тие се нејзината цел.“ „Како ќе изгледа секторот без младите, без иднината?“ праша професорката Александра Мартиновска-Стојческа.

Емељ ТУНА

професорка, Факултет за земјоделски науки и храна, Институт за агроекономика, УКИМ - Скопје

За првпат, Република Северна Македонија беше домаќин на презентацијата на сеопфатна регионална студија за руралната младина, нудејќи слика заснована на докази за предизвиците и можностите со кои се соочуваат младите во земјоделството низ Западен Балкан.

Студијата, подготвена од SWG (Постојаната работна група за регионален рурален развој), ФАО и регионални експерти, беше презентирана од професорката Емељ Туна од Факултетот за земјоделски науки и храна при УКИМ, за време на 13-тата сесија на Националната конвенција за Европската Унија во Северна Македонија (НКЕУ-МК).

Професорката Туна објасни дека истражувањето претставува прва интегрирана анализа за младите во руралните средини во регионот, опфаќајќи ги прашањата за образованието, вработувањето, родовата еднаквост и учеството во креирањето политики. „Нашата цел беше да подготвиме политики засновани на докази кои ќе ја зајакнат руралната младина како сегашни и идни креатори на политики“, рече таа.

Врз основа на над 2.000 интервјуа во шест земји од Западен Балкан, студијата комбинираше квантитативни податоци со согледувања од фокус групи. Истражувањето откри дека 46% од населението во регионот, односно околу 8,2 милиони луѓе, живеат во рурални средини, но иселувањето од овие предели продолжува со алармантна стапка.

Нискиот наталитет, лошата инфраструктура и слабите системи за социјална заштита се меѓу клучните двигатели на овој пад. „Секоја година, Западен Балкан губи население колку еден град со средна големина поради миграцијата“, предупреди Туна, истакнувајќи дека многу од оние што заминуваат се добро образовани млади семејства.

Младите луѓе на возраст од 15 до 29 години кои претставуваат околу 21% од вкупното население се особено погодени од недостатокот на квалитетно образование, дигитална поврзаност и достоинствени можности за вработување. Професорката предупреди дека без интервенција, „миграцијата и одливот на млади ќе продолжат, продлабочувајќи го демографскиот и земјоделскиот пад“.

Студијата ги истакна и родовите разлики што го ограничуваат учеството на жените во земјоделството. Во многу рурални заедници, културните норми и нееднаквите практики на наследување ги спречуваат жените да поседуваат земјиште или да започнат бизнис. „Во некои делови од регионот, сè уште се очекува ќерките да се откажат од својот дел од земјиштето“, истакна Туна, цитирајќи еден испитаник кој рекол: „Жените се родени за туѓи куќи“.

Кај младите луѓе кои остануваат во руралните средини, фрустрацијата расте. Лошиот пристап до транспорт, ограничените воннаставни активности и отсуството на градинки или здравствени услуги ги принудуваат многумина да заминат. Во фокус групите, учесниците во Северна Македонија ги повториле ставовите на своите врстници од регионот, посочувајќи ги нестабилните пазари и бирократските пречки како клучни бариери за новите земјоделци. Истражувањето покажа дека земјоделството останува примарен извор на приход во руралните средини, но истото се доживува како дејност со низок статус и ниска заработка, што ги одвраќа новите претприемачи. Наместо тоа, многу млади луѓе се стремат да работат во јавната администрација или да се преселат во странство за подобро образование и работа.

И покрај овие предизвици, Туна нагласи дека иновациите и претприемништвото се клучот за ревитализација на руралните економии. Студијата повикува на подобро таргетиран младишки политики, подобрена стручна обука и вклучување на младите во донесувањето одлуки. охрабрувачки е што неколку земји од Западен Балкан воведуваат фондови за гаранција за млади за поддршка на овие цели до 2025 година.

На крајот, професорката Туна апелираше до креаторите на политиките да не гледаат на младите како на проблем, туку како на трансформативна сила за земјоделската иднина на регионот. „Младите во руралните средини се клучни за иднината на руралните заедници и земјоделството“, рече таа. „Без нив, нема обнова.“

„Секоја година, Западен Балкан губи население колку еден град со средна големина поради миграцијата“, предупреди професорката Емељ Туна.

Ана СИМОНОВСКА

НКЕУ-МК експерт, професорка,
Факултет за земјоделски
науки и храна, Институт за
агроекономика, УКИМ - Скопје

Професорката Ана Симоновска, експерт на НКЕУ-МК и истражувач на Факултетот за земјоделски науки и храна, фрли нова светлина на едно често заборавено прашање: зошто некои млади луѓе избираат да останат во руралните средини?

Надоврзувајќи се на регионалната студија претставена претходно од професорката Емељ Туна, Симоновска ги истражи психолошките и социјалните димензии на миграцијата, испитувајќи ги и двигателите за заминување на младите, но и мотивациите на оние кои остануваат. Нејзиниот придонес додаде човечка перспектива на демографските податоци што ја обликуваат политиката за рурален развој.

„Демографското стареење и миграцијата на младите се глобални трендови“, истакна таа, „но она што понекогаш го забораваме е дека приврзаноста кон домот, семејството и заедницата може да биде исто толку силна колку и желбата за заминување.“ Симоновска објасни дека руралната депопулација води не само до економски пад, туку и до губење на културниот идентитет и социјалното ткиво.

Низ Западен Балкан, рече таа, моделите на миграција се разликуваат според полот. Во Република Северна Македонија, напуштањето на руралните средини е поизразено кај жените, додека во Албанија мажите почесто мигрираат за работа во странство. Во други земји, младите често заминуваат поради подобро образование, културен живот или здравствени услуги, а не само од чисто економски причини.

Нејзиното истражување идентификуваше две главни сили кои ги обликуваат овие одлуки: инерција и приврзаност. Многу млади луѓе, објасни таа, остануваат не само поради погодност, туку и поради емотивните врски и удобноста во традиционалниот начин на живот. „Останувањето во родното место не е нужно недостаток на амбиција“, рече таа. „Тоа може да биде и избор вкоренет во идентитетот, навиката и семејната припадност.“

Ваквите примери, тврди таа, покажуваат дека младишкото претприемништво во руралните средини не се однесува само на бизнисот, туку и на зачувување на традициите и создавање нови вредносни синџири. Сепак, многу предизвици остануваат присутни:

Ограничениот пристап до земјиште, рестриктивните обичаи за наследување и недостатокот на капитал продолжуваат да ги одвраќаат младите луѓе од занимавање со земјоделство. И покрај овие пречки, Симоновска забележа знаци на оптимизам, особено кај младите во Северна Македонија кои се стремат да водат сопствен бизнис, дури и ако тој не е директно поврзан со обработка на земјата. „Тие сакаат да воведуваат иновации околу земјоделството, а не да бегаат од него“, забележа таа.

Сепак, таа предупреди дека недовербата во институциите и недостатокот на граѓанско учество остануваат сериозни бариери. Многу млади луѓе низ регионот, рече таа, „не им веруваат на медиумите, на правосудниот систем ниту на политичките партии“ и чувствуваат дека нивниот глас ретко се слуша при креирањето на политиките.

За Симоновска, поддршката за оние што остануваат е исто толку клучна колку и разбирањето на оние што си заминуваат. „Тешко е да се биде млад претприемач во оваа земја“, заклучи таа. „Затоа мораме да ја препознаеме храброста на оние кои избираат да останат и да инвестираат во нивната иднина.“

„Останувањето во родното место не е недостаток на амбиција – тоа може да биде избор вкоренет во идентитетот, навиката и припадноста“, рече професорката Ана Симоновска.

Ивана УЛИЧНА

основачка на Хекима, Виш експерт во Словачката асоцијација за надворешна политика, Братислава, Република Словачка;

Ивана Улична, основач на „Хекима“ (Hekima) и виш експерт во Словачката асоцијација за надворешна политика, го сподели иновативниот пристап на Словачка во справувањето со незаинтересираноста на младите за руралниот живот и земјоделството.

Говорејќи преку видео врска, Улична опиша како нејзината организација соработува со словачкото Министерство за образование за да ги постави претприемништвото и иновациите во центарот на средното образование. Целта, рече таа, е да им се помогне на младите луѓе да го гледаат руралниот развој не како ќорсокак, туку како предел исполнет со можности.

Нејзината презентација се фокусираше на „Practice Enterprise 2.0“ – надграден модел на долгогодишниот образовен концепт на ЕУ кој симулира водење на реална компанија во училишта. Во Словачка, оваа програма сега функционира во 180 средни училишта, давајќи им на учениците практично искуство во иновациите, бизнисот и одржливоста.

„Традиционалниот модел ги учеше младите како да бидат добри вработени“, објасни Улична. „Но, работодавците ни кажаа дека им се потребни луѓе со креативност, одговорност и вештини за решавање проблеми. Затоа, целосно го редефиниравме пристапот.“

Наместо да водат симулирани бизниси кои продаваат свеќи или нараквици, учениците во новата програма ги користат Целите за одржлив развој на ОН (SDGs) за да идентификуваат и решат реални социјални и еколошки проблеми во нивните заедници. Преку социјални игри, симулации и натпревари, тие учат како да дизајнираат потфати кои придонесуваат кон климатски паметно земјоделство, обновлива енергија или решенија за циркуларна економија.

Оваа „средина без ризик“, како што ја опиша Улична, им овозможува на учениците да ги тестираат деловните идеи без финансиска опасност, што е особено вредна можност за руралната младина со ограничен пристап до ресурси. Програмата веќе изнедри ученички претпријатија кои подоцна станаа вистински бизниси.

Истакнувајќи примери и од Словачка и од Република Северна Македонија, Улична ја раскажа приказната за „Countryside Farm“ во Ранковце, основана од Марија Дуда, која се вратила од Њујорк за да создаде терапевтска фарма со животни во која се вработени жени од ромските заедници. Друг млад претприемач развил инкубатор за печурки, претворајќи ги локалните производи во нишни производи како чаеви и еколошки ѓубрива.

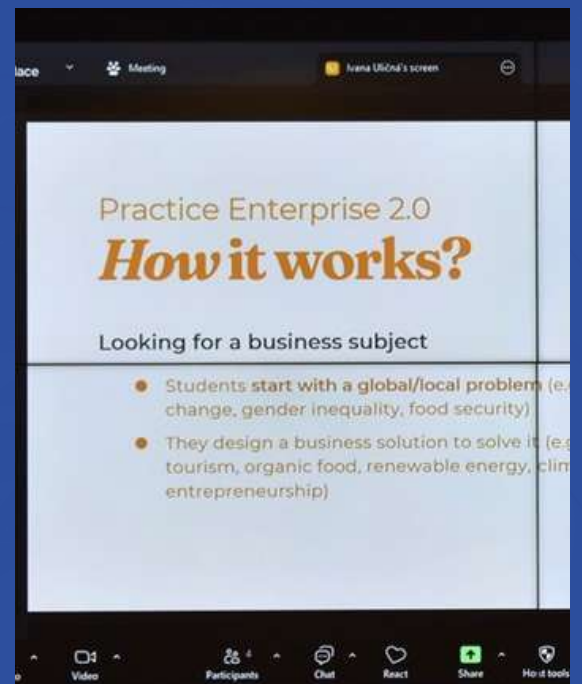
„Ова се видовите примери кои покажуваат што може да се случи кога на младите луѓе им се даваат системи кои им помагаат да размислуваат поинаку“, рече таа. „Кога ќе научат да го гледаат тоа што 'нема ништо во селото' како деловна можност, а не како причина за заминување.“

Улична нагласи дека пристапот на „Practice Enterprise“ совршено се совпаѓа со политиките на ЕУ за генерациско обновување, рурални иновации и одржливост, што се клучни елементи на Заедничката земјоделска политика (ЗЗП). Таа истакна дека владите треба да ги интегрираат ваквите модели во пошироките стратегии за вработување на младите и рурален развој.

Покрај вештините, таа ги истакна и вредностите: иновативност, инклузија и одговорност. „Ние не учиме само бизнис – ние градиме граѓани кои ги забележуваат проблемите во нивните заедници и ги имаат алатките да ги решат“, изјави таа.

На крајот, Улична апелираше до креаторите на политики да се фокусираат на создавање поттик за младите да се вратат во руралните средини преку пристап до финансии, домување или дури и едноставни информации за достапната поддршка. Жените, додаде таа, мора да бидат дел од овој процес, бидејќи тие претставуваат „половина од неискористениот потенцијал на нашето население“.

„Таму каде што другите не гледаат ништо во селото, младите луѓе мора да научат да гледаат можност“, рече Ивана Улична.

Маја ЛАЗАРЕСКА ЈОВЕСКА

раководителка на Сектор за
Европска унија,
Министерство за земјоделство,
шумарство и водостопанство

Вториот панел на 13-тата сесија на Националната конвенција за Европската Унија во Северна Македонија (НКЕУ-МК) за земјоделство и рурален развој го префрли фокусот од политиките кон практиката, претставувајќи млади земјоделци кои го редефинираат руралниот живот преку иновации, отпорност и претприемништво.

Вториот панел беше модериран од Маја Лазареска Јовеска, раководител на Секторот за ЕУ во Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство, која внесе и експертиза и структура во дискусијата. Со оглед на тоа што служеше и како копретседавач за време на вториот дел од првиот панел, таа беспрекорно премина во својата улога на модератор на втората сесија, водејќи ја дебатата со професионалност и јасност. Лазареска Јовеска даде вредни согледувања за усогласувањето на националните земјоделски политики со стандардите на ЕУ, ги охрабри учесниците да споделат практични искуства и се погрижи дијалогот да остане фокусиран на конкретни предизвици и решенија во областа на руралниот и земјоделскиот развој. Нејзиниот балансиран пристап и длабокото разбирање на процесите на интеграција во ЕУ помогнаа да се одржи продуктивна и ангажирана размена меѓу сите учесници. Таа ги претстави говорниците на вториот панел по следниот редослед:

Билјана ПЕТРОВСКА МИТРЕВСКА

проектна менаџерка,
Национална
федерација на фармери (НФФ)

Билјана Петровска-Митревска, проектен менаџер во Националната федерација на фармери (НФФ), го отвори панелот поврзувајќи ги локалните реалности со европската политика. Таа објасни дека според Заедничката земјоделска политика на ЕУ (ЗЗП) за периодот 2023–2027 година, земјите-членки мора да посветат најмалку 3% од своите земјоделски буџети за младите земјоделци, поддржувајќи ги и новите стартапи и развојот на постојните фарми.

„Не е сè розево во ЕУ“, истакна Петровска-Митревска. „Само 12% од земјоделците се помлади од 40 години, а само 4% се жени.“ Нејзината порака го постави тонот за дискусијата – дека поддршката на младите во земјоделството не е само македонски приоритет, туку и европски.

Панелот потоа се насочи кон приказните на четворица млади производители кои ја преточуваат оваа мисија во пракса.

Горан БАЛЕВСКИ

млад земјоделец и
дипломиран агроном, основач
на органската
задруга „B-Organic“,
Валандово

Горан Балеvски, дипломиран агроном од Валандово, се опиша себеси како дел од „првата генерација органски фармери“ во земјата. Неговата задруга „B-Organic“ (B-Organic), основана во 2019 година од група од 14 млади ентузијаста, произведува сертифицирани органски бадеми под брендот „Organic“. „Ние сме пионери во органското земјоделство“, рече Балеvски со гордост. „Одгледуваме, преработуваме и ги едуцираме другите – тоа е повеќе од производство, тоа е движење.“

Наталија КИРОВСКА

млада пчеларка и
дипломирана економистка -
„Пчеларство
Кировски“, Кочани

Наталија Кировска, млада економистка од Кочани, го претстави „Пчеларство Кировски“, семеен бизнис со над 200 пчелни семејства кој произведува сертифициран органски мед и рачно изработени производи на база на мед. „Го проширивме нашето производство и секоја година сè повеќе клиенти го препознаваат нашиот квалитет“, рече таа. „Пчеларството не е само традиција, тоа е нашата иднина.“

Иван ДОДЕВСКИ

млад пчелар - „Додевски
пчеларство“, член на НФФ и на
пчеларско здружение
„Матица“, Скопје

Иван Додевски, уште еден пчелар и член на НФФ, зборуваше за еволуцијата на неговиот семеен бизнис „Пчеларство Додевски“, кој сега управува со над 500 кошници и работи и онлајн и преку физички продавници. „Климатските промени нè принудија да се прилагодиме“, рече тој. „Ги диверзифициравме нашите производи и создадовме препознатлив бренд познат по високиот квалитет.“

Јованче ПАРМАЧКИ

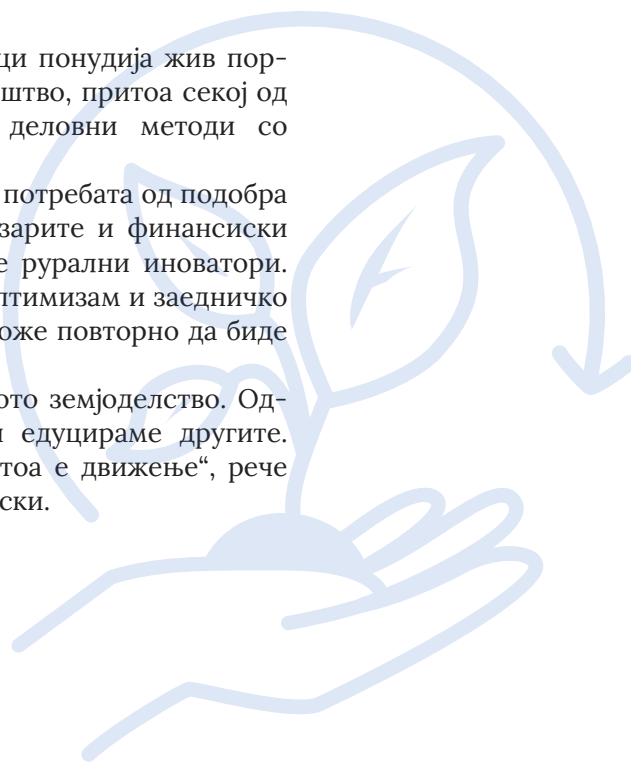
млад одгледувач на овци,
„Фарма Пармачки“ од с.
Будинарци, Беровско

Од Берово, Јованче Пармачки, компјутерски инженер кој станал земјоделец, претстави потрадиционална, но еднакво инспиративна приказна. Неговата семејна фарма „Пармачки“ одгледува над 600 овци и е посветена на зачувување на вештината за правење домашно сирење. „Нашата цел е да ја заштитиме семејната традиција и да ја направиме посилна“, рече тој. „Сакаме да растеме без да го изгубиме тоа што сме.“

Заедно, овие млади земјоделци понудија жив портрет на руралното претприемништво, притоа секој од нив ги спојуваше модерните деловни методи со длабока почит кон традицијата.

Нивните искуства ја истакнаа потребата од подобра инфраструктура, пристап до пазарите и финансиски поттик за поддршка на младите рурални иноватори. Сепак, тие исто така пренесоа оптимизам и заедничко верување дека земјоделството може повторно да биде посакуван кариерен пат.

„Ние сме пионери во органското земјоделство. Одгледуваме, преработуваме и ги едуцираме другите. Тоа е повеќе од производство, тоа е движење“, рече младиот земјоделец Горан Балевски.

Вториот панел на 13-тата сесија на РГ 1 заврши со енергична и искрена дискусија помеѓу младите земјоделци, претставниците на владата и развојните партнери. Размената на мислења ги откри и фрустрациите и надежите на следната генерација рурални претприемачи во земјата.

Модерирана од Маја Лазареска Јовеска и Билјана Петровска-Митревска, дискусијата ги собра младите производители Горан Балевски, Наталија Кировска, Иван Додевски и Јованче Пармачки, на кои подоцна им се придружија и претставници од Платежната агенција и Министерството за земјоделство.

Дебатата започна со соочување со реалноста. „Руралните заедници немаат ветувачка иднина“, рече Балевски. „Младите си заминуваат затоа што поддршката е премала, премногу доцни и е премногу бавна.“ Тој опиша како бирократските процедури честопати ги одложуваат земјоделските субвенции со години, поткопувајќи ја мотивацијата. „Додека да го добиеме одговорот, понекогаш веќе поминале две или три години“, рече тој.

Кировска се надоврза на оваа загриженост, нагласувајќи дека кредитните ограничувања се меѓу најтешките бариери за младите земјоделци. „Потребни ни се нови инвестиции не само за да започнеме, туку и за да ја одржиме нашата работа“, рече таа. Таа исто така повика на подобра видливост на можностите за финансирање и обуки за тоа како да се аплицира. „Многумина од нас работат во оддалечени области и пропуштаат важни информации“, додаде таа.

За пчеларот Иван Додевски, информативниот јаз и инфраструктурата остануваат критични. Тој апелираше до државата да прави разлика помеѓу млади земјоделци и почетници, тврдејќи дека искуството и возраста не треба да се поистоветуваат при креирањето на субвенциите. „Ние сме во пчеларството 20 години, но сè уште се соочуваме со истите финансиски бариери“, рече тој, укажувајќи на недостатокот на кредити прилагодени за малите производители.

Јованче Пармачки, млад одгледувач на овци од Берово, побара поблаговремени субвенции и локален пристап до административните услуги. „Не можеме да поднесуваме документи во нашите сопствени општини“, рече тој. „Сè оди во Скопје и тоа е огромен товар.“ Тој ја истакна потребата од модерна опрема и дигитални процедури за поедноставување на апликациите и обезбедување поправеден пристап.

Претставниците од Платежната агенција ги признаа тесните грла, но го истакнаа напредокот. Тие известија за шесткратно зголемување на апликациите од млади земјоделци во 2025 година во споредба со 2023 година и укажаа на новите мерки кои нудат 40% авансна исплата и поголема поддршка за задржките. Сепак, признаа дека ограничениот кадар во институциите ја забавува имплементацијата.

Дијалогот ги истражи и причините зошто младите остануваат во земјоделството и покрај овие предизвици. „Се работи за идентитетот и семејството“, рече Пармачки. „Сакаме да се модернизираме, но да ги задржиме нашите традиции.“ Додевски додаде дека поседувањето сопствен бизнис создава мотивација: „Кога е твое, повеќе се грижиш за него“.

Учесниците се согласија дека здружувањето и соработката се клучни за зајакнување на гласот на младите земјоделци. Црпејќи инспирација од моделот на Словенија, каде младинските задруги имаат голема советодавна улога, Петровска-Митревска и претставниците на невладините организации ги повикаа македонските земјоделци „колективно да се организираат и да настапуваат обединето“.

Словачката експертка Ивана Улична повторно се приклучи на дискусијата за да објасни како образованието може да го поттикне претприемништвото. Таа ја охрабри Северна Македонија да ја усвои словачката методологија „Practice Enterprise“ (Виртуелно претпријатие) – програма за обука базирана на симулација за младински иновации во рамките на средното образование и образованието на возрасните.

На крајот од средбата, професорката Милева Ѓуровска, која претседаваше со сесијата, ја пофали отвореноста на дебатата. „Овој пат, младите луѓе не само што зборуваат за политиките – тие ги обликуваат“, рече таа. Таа потврди дека сите идеи искажани за време на панелот ќе бидат преточени во формални препораки за политики до Министерството за земјоделство.

„Додека да го добиеме одговорот, понекогаш веќе поминале две или три години“, рече младиот земјоделец Горан Балевски, истакнувајќи ја фрустрацијата од бавните процеси за поддршка.

